

Cumartesi Anneleri/İnsanları 978. Hafta Gözlem Raporu

Gözlemlenen etkinlik/toplantı/yürüyüş: Cumartesi Anneleri/İnsanları 978. Hafta Buluşması – Galatasaray Meydanı (Beyoğlu, İstanbul)

Gözlem tarihi: 23 Aralık 2023

Gözlemci kişi ve kurumlar: Hakikat Adalet ve Hafıza Çalışmaları Derneği (Hafıza Merkezi), Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği (MLSA), Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi

Gözlemci toplantı alanına varış: 10.26

Gözlemci alandan ayrılma: 12.21

Gözlem ve gözlem yöntemi hakkında:

Birleşmiş Milletler Evrensel Olarak Tanınan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması ve Geliştirilmesinde Toplumsal Kuruluşların (Organların), Grupların ve Bireylerin Hakları ve Sorumlulukları Üzerine Bildirgesi'nin¹ 6(c) maddesi, “İnsan haklarına ve temel özgürlüklere hem hukuksal olarak hem de pratikte uyulması yönünde inceleme, araştırma, saptama, değerlendirme, bu yollar ve diğer uygun yollarla kamunun dikkatini bu sorun üzerine çekme hakkı vardır” hükmüyle hak savunucuları ve hak örgütlerinin insan hakları ihlallerine yönelik çalışmalar yapmalarını ve bu çalışmaları hak ihlalleri hakkında farkındalık yaratmak amacıyla kamuoyuyla paylaşmalarını güvence altına almaktadır.

Rapordaki imzacı kurumlar, yukarıda belirtilen maddede güvence altına alınan hak kapsamında² Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın barışçıl buluşmalarını gözlemlemektedir. Kurumlar, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT), “Barışçıl Toplanma Özgürlüğünün İzlenmesine İlişkin Kılavuz”da³ belirtilen yöntemleri gözlem faaliyetlerinde esas almaktadır.

Gözlemci kurumlar, barışçıl toplanma özgürlüğünün kullanılmasını engellemeye yönelik müdahalelerin sonucu olarak ortaya çıkan insan hakları ihlallerini tespit etmek, belgelemek ve ihlallerin önlenmesi için savunuculuk faaliyetleri yürütebilmek amacıyla kılavuzda da belirtildiği gibi çeşitli izleme ve belgeleme yöntemleri ile gözlem faaliyetlerini desteklemektedir.⁴ Bu kapsamda gerekli görülmesi durumunda sosyal ve yaygın medya

¹ UN Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms,

<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/770/89/PDF/N9977089.pdf?OpenElement>.

Türkçe gayri resmi tercümesi için bkz. <https://www.ihd.org.tr/ble-mletler-san-haklari-savunucularinin-korunmasi-bdges/>

² Bu hak, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde de öngörülmektedir: *Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme Madde 19*: “Herkes, düşüncelerini açıklama hakkına sahiptir; bu hak, herkesin, ülkesel sınırlara bağlı olmaksızın her çeşit bilgiyi ve fikri, sözlü, yazılı ya da basılı biçimde, sanat eserleri biçiminde ya da kendi seçeceği herhangi bir başka biçimde araştırma, edinme ve iletme özgürlüğünü de içerir.”

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 10: “1. Herkes ifade özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.”

³ OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, *Handbook on Monitoring Freedom of Peaceful Assembly*, https://www.osce.org/files/f/documents/d/1/473439_0.pdf

⁴ a.g.e, sf. 14

taraması, mahkeme kararları, mülki idare amirlerinin karar ve duyuruları, kolluk kuvvetlerinin yazışma ve tutanakları gibi belgelerin değerlendirilmesi ve hak ihlallerine maruz kalan kişilerle mülakat yapılması gibi farklı izleme ve belgeleme yöntemlerine başvurulmaktadır.

Gözlem raporları, gözlemlenen buluşmayı takip eden cuma günleri kamuoyu ile paylaşılmaktadır.

Toplantı öncesi duruma ilişkin notlar:

1. Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın gözaltında kaybedilen sevdiklerinin akıbetini sormak ve adalet taleplerini dile getirmek için bir araya geldikleri mekan olan Galatasaray Meydanı'ndaki eylemi gözlemlemek üzere gelen iki gözlemci, 10.26'da Taksim Meydanı'ndan Galatasaray Meydanı yönüne doğru yürümeye başladılar.
2. 10.30'da İHD İstanbul Şubesi'nin bulunduğu Çukurlu Çeşme Sokak'a varan gözlemciler, dernek yakınında herhangi bir polis memurunun olmadığını gördüler.
3. Galatasaray Meydanı'na gitmek üzere 10.40'ta İHD İstanbul Şubesi'nden ayrılan bir gözlemci, belindeki telsizden polis memuru olduğu anlaşılan sivil giyimli bir kişinin derneğin bulunduğu sokağın köşesinde beklediğini ve derneğe girip çıkanları izlediğini gördü.
4. 10.41'de Büyük Parmakkapı Sokak üzerinden İstiklal Caddesi'ne çıkan gözlemci, 10.47'de çevik kuvvet üniformalı beş polis memurunun, Galatasaray Lisesi'nin hemen yanındaki Kartal Sokak'ın köşesinde bulunan restoranın önünde düzensiz bir şekilde beklediklerini gördü.
5. 10.47'de Galatasaray Lisesi'nin İstiklal Caddesi'ne bakan cephesinin inşaatlarda kullanılan güvenlik panelleriyle tamamen kapatıldığı, ön camında bulunan çakardan emniyete ait olduğu anlaşılan ve polis sevkıyatı için kullanılan bir minibüsün panellerin önünde park halinde olduğu görüldü. "Güvenlik Şube" ibareli yelekler giyen 5-10 kişilik polis grubunun minibüsün etrafında düzensiz biçimde bekledikleri gözlemlendi.
6. 10.49'da rütbeleri öğrenilemeyen sivil giyimli beş polis amiri ile "Güvenlik Şube" ibareli yelekler giyen 8-10 kişilik polis grubunun Meşrutiyet Caddesi'nin İstiklal Caddesi'ne bağlandığı sağ köşede bekledikleri görüldü. Rütbesi öğrenilemeyen siyah ceketli bir polis amirinin, yanından uzaklaşan çevik kuvvet üniformalı bir polis memuruna, "Plastik kelepçe var mı? Plastik kelepçeler nerede?" diye sorduğu duyuldu. Çevik kuvvet üniformalı polis memurunun bu soru üzerine bir süre durduğu ve daha sonra Galatasaray Lisesi önünde bulunan minibüse doğru gittiği gözlemlendi.
7. 10.49'da "Güvenlik Şube" ibareli yelekler giyen polis memurları ile çevik kuvvet üniformalı polis memurlarının Meşrutiyet Caddesi'nin farklı noktalarında bekledikleri gözlemlendi.
8. Sürekli demir bariyerler ile çevrili ve içerisinde emniyete ait araçlar ile polislerin beklediği Galatasaray Meydanı'nda 10.49 itibarıyla emniyete ait herhangi bir araç olmadığı gözlemlendi. Meydan içerisinde yalnızca mobil zırhlı siperlik olduğu ve uzun namlulu silah taşıyan iki polisin bulunduğu görüldü. Meydanı kapatan demir bariyerlerin önceki haftalarda olduğu gibi bu hafta da plastik kelepçeler ile birbirine

bağlı olduğu gözlemlendi. Önceki haftaların aksine bu hafta, meydan girişinde akordeon bariyerler olduğu görüldü.

9. 10.52’de polis sevkiyatı için kullanılan ve ikisi Deva Çıkamaz Sokak’a park edilmiş dört midibüs, üzerinde “Polis” ibaresi olan bir hafif ticari araç ve üzerinde “Polis” ibaresi olan bir binek aracın Şişhane yönünde, Galatasaray Meydanı’na uzaklığı yaklaşık 250 metre olan Odakule önünde park halinde olduğu görüldü. İki midibüs ile hafif ticari aracın çalışır durumda olduğu ve uzun namlulu silah taşıyan iki polis midibüslerin önünde beklediği görüldü. “Güvenlik Şube” ibareli yelekler giyen 8-10 polis memuru ile çevik kuvvet üniformalı 25-30 polis memurunun midibüslere yakın noktalarda düzensiz biçimde bekledikleri gözlemlendi.
10. Ön camlarında bulunan çakarlardan emniyete ait olduğu anlaşılan ve polis sevkiyatı için kullanılan iki minibüsün 10.55 itibariyle Yapı Kredi Kültür Sanat önüne park edildiği görüldü. Sivil giyimli polislerin çalışır durumdaki araçların içerisinde bekledikleri gözlemlendi.
11. Taksim Meydanı yönünden gelen polis anons aracının 10.57 itibariyle Galatasaray Lisesi önüne park edildiği görüldü.
12. 11.01’de belindeki telsizden polis memuru olduğu anlaşılan sivil giyimli bir kişi ile çevik kuvvet üniformalı iki polis memurunun Taksim Meydanı yönünde, Galatasaray Meydanı’na uzaklığı yaklaşık 90 metre olan Sahne Sokak’ın köşesinde bekledikleri görüldü.
13. Polis sevkiyatı için kullanılan üç midibüsün 11.03 itibariyle Yapı Kredi Kültür Sanat önüne park edildiği görüldü.
14. 11.06’da üzerinde “Polis” ibaresi bulunan koyu lacivert montlar giyen iki polis memurunun, bu polis memurlarının karşısında üzerinde “Güvenlik Şube” ibaresi bulunan yelek giyen bir polis memurunun ve üzerinde “Polis” ibaresi bulunan koyu lacivert mont giyen başka bir polis memurunun Meşrutiyet Caddesi üzerinde bulunan bir eczane önünde bekledikleri görüldü. Polis memurlarının Meşrutiyet Caddesi’nden İstiklal Caddesi’ne doğru yürüyen ve Türkçe dışında başka bir dil konuşan kişileri durdurarak çantalarını aradıkları gözlemlendi.
15. 11.08’de Beyoğlu Kaymakamlığı ve İstanbul Valiliği’nin resmi web sitelerini kontrol eden gözlemciler, herhangi bir yasaklama kararının kamuoyu ile paylaşılmadığını tespit ettiler.
16. Daha önce tespit edilen polis memurlarına ek olarak, “Güvenlik Şube” ibareli yelekler giyen iki polis memuru ile bellerindeki telsizlerden polis memuru olduğu anlaşılan sivil giyimli 8-10 kişilik polis ekibinin Meşrutiyet Caddesi ile İstiklal Caddesi köşesinde 11.43 itibariyle beklemeye başladıkları görüldü. Aynı sırada bellerindeki telsizlerden polis memuru oldukları anlaşılan sivil giyimli 8-10 kişilik polis ekibinin Galatasaray Lisesi önünde beklemeye başladığı görüldü.

Toplantıya ilişkin notlar:

17. Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın 11.43 itibariyle İHD İstanbul Şubesi’nden ikişer kişilik gruplar halinde çıkmaya başladıkları görüldü.

18. İHD İstanbul Şubesi'nin bulunduğu sokağın köşesinde bekleyen sivil polis sayısının 11.43 itibariyle iki olduğu görüldü. Sivil polislerden birisinin ikişerli gruplar halinde dernekten çıkan Cumartesi Anneleri/İnsanları'nı takip ettiği gözlemlendi.
19. Halkların Demokratik Partisi (HDP) 27. Dönem İstanbul Milletvekili Musa Piroğlu'nun 11.48 itibariyle Galatasaray Lisesi'nin karşısında beklemeye başladığı görüldü.
20. 11.50'de üzerinde "Polis" ibaresi olan hafif ticari bir aracın, Taksim Meydanı yönünde, Galatasaray Meydanı'na uzaklığı yaklaşık 180 metre olan Balo Sokak'ın köşesinde çalışır durumda beklediği görüldü.
21. Bir grup Cumartesi İnsanı ve hak savunucusunun, Galatasaray Meydanı'na yakın olacak şekilde 11.51 itibariyle İstiklal Caddesi üzerinde beklemeye başladıkları görüldü.
22. Galatasaray Meydanı'na yakın noktalardaki polis sayısının 11.53 itibariyle arttığı gözlemlendi.
23. İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü Güvenlik Şube Müdürü'nün 11.53'te Galatasaray Lisesi önüne geldiği görüldü.
24. Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın 14 Ekim 2023 tarihindeki [968. hafta buluşmasında](#) Newroz Ali Tosun'a yönelik işkence ve diğer kötü muamele yasağına aykırı olacak şekilde fiziksel şiddet uyguladığı kayıt altına alınan ve Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın avukatlarının hakkında "işkence" iddiasıyla suç duyurusunda bulunduğu saçsız, sakallı ve rütbesi öğrenilemeyen polis amirinin, 11.54 itibariyle Galatasaray Meydanı'na yakın bir noktada beklemeye başladığı görüldü.
25. Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın 14 Ekim 2023 tarihindeki [968. hafta buluşmasında](#) Besna Tosun ve Newroz Ali Tosun'a yönelik işkence ve diğer kötü muamele yasağına aykırı olacak şekilde fiziksel şiddet uyguladığı kayıt altına alınan ve Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın avukatlarının hakkında "işkence" iddiasıyla suç duyurusunda bulunduğu gözlüklü ve rütbesi öğrenilemeyen polis amirinin, 11.55 itibariyle Galatasaray Meydanı'na yakın bir noktada beklemeye başladığı görüldü.
26. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Diyarbakır Milletvekili Sezgin Tanrıkulu'nun Meşrutiyet Caddesi'nin İstiklal Caddesi'ne bağlandığı sol köşede 11.56 itibariyle beklemeye başladığı görüldü.
27. Beyoğlu İlçe Emniyet Müdürü, Güvenlik Şube Müdürlüğü, Koordinasyon Şube Müdürlüğü, Spor Güvenliği Şube Müdürlüğü'nden Sorumlu İl Emniyet Müdürü Yardımcısı ve İkinci Bölge İlçelerden Sorumlu İl Emniyet Müdürü Yardımcısı'nın, Galatasaray Lisesi'nin Galatasaray Meydanı'na yakın köşesinde 11.58 itibariyle beklemeye başladıkları görüldü.
28. 1 Mart 1995 tarihinde İstanbul'da gözaltına alınan ve ağır işkence izleri taşıyan bedeni aylar sonra kimsesizler mezarlığında bulunan **Hasan Ocak**'ın kardeşleri **Ali Ocak** ve **Aysel Ocak**, 12 Eylül 1994 tarihinde Ankara Dikmen'de gözaltına alındıktan sonra kaybedilen **Kenan Bilgin**'in kardeşi **İrfan Bilgin**, 12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından 13 Eylül 1980 tarihinde Ardahan'ın Okçu Köyü'ndeki evinden güvenlik güçleri tarafından gözaltına alındıktan sonra kaybedilen ve işkence sonucu öldüğü Meclis İnsan Hakları İnceleme Alt Komisyonu'nun [raporu](#) ile de ortaya konulan

Cemil Kırbayır'ın kardeşi **Mikail Kırbayır**, 23 Şubat 1995 tarihinde İzmir'de gözaltında kaybedilen 19 yaşındaki **Murat Yıldız**'ın annesi **Hanife Yıldız**, 19 Ekim 1995 tarihinde İstanbul'da gözaltında kaybedilen **Fehmi Tosun**'un kızı **Besna Tosun**, 21 Kasım 1980 tarihinde İstanbul'da gözaltına alındıktan sonra kaybedilen **Hayrettin Eren**'in kardeşi **İkbal Eren**, 24 Aralık 1994 tarihinde Siyasi Şube'ye bağlı polisler tarafından İstanbul'da gözaltına alındıktan sonra kaybedilen **İsmail Bahçeci**'nin kardeşi **Umut Bahçeci** ile İHD İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu üyesi **Sevim Erdem** ve İHD Eş Genel Başkanı **Eren Keskin**'in 11.59'da Galatasaray Meydanı'nı kapatan bariyerlerin önüne geldikleri gözlemlendi.

29. Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın Galatasaray Meydanı'nı kapatan demir bariyerlerin önüne gelmesiyle birlikte çok sayıda gazetecinin yanlarına geldiği görüldü. Ellerinde kamera olan, sivil giyimli polislerin de bu noktaya geldiği ve basın açıklaması yapmaya hazırlanan Cumartesi Anneleri/İnsanları'nı videoya almaya başladıkları gözlemlendi.
30. Deri ceketli, sakallı ve rütbesi öğrenilemeyen bir polis amirinin açıklama başlamadan Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularının fotoğrafını çektiği ve fotoğraftan grubun kaç kişi olduğunu saydığı gözlemlendi. Aynı polis amirinin basın açıklaması boyunca ara ara Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucuları videoya aldığı görüldü.
31. Cumartesi İnsanı Aysel Ocak'ın 12.02 itibariyle [basın açıklamasını](#) okumaya başladığı görüldü. Siyasi Şube'ye bağlı polis memurları tarafından 24 Aralık 1994 tarihinde İstanbul'da gözaltına alınan ve bir daha kendisinden haber alınamayan **İsmail Bahçeci**'nin akıbetinin itiraflara ve tüm çabalara rağmen halen nasıl belirsiz bırakıldığına detayları kamuoyuyla paylaşıldı. "978. haftamızda bir kez daha İsmail Bahçeci dosyasında maddi gerçeğin açığa çıkmasını, suçun fail ve sorumlularının tespit edilerek cezalandırılmalarını sağlayacak etkin bir soruşturma ve kovuşturma yürütülmesi için adli makamları göreve çağırıyoruz" denilen açıklama, "Kaç yıl geçerse geçsin İsmail Bahçeci için, tüm kayıplarımız için adalet istemekten, devletin evrensel hukuk normları içinde hareket etmek zorunda olduğunu hatırlatmaktan vazgeçmeyeceğiz" ifadeleri ile sonlandırıldı. Açıklamanın ardından İsmail Bahçeci'nin kardeşi Umut Bahçeci konuştu. Ailesinin ve hak savunucularının tüm çabalarına rağmen kardeşi İsmail Bahçeci'nin akıbetini öğrenemediklerini paylaşan Umut Bahçeci, hakikat ve adalet talebini yineleyerek konuşmasını sonlandırdı.
32. Sivil giyimli polis memurlarının basın açıklaması sırasında açıklamayı takip eden gazetecilerin arasında durdukları ve zaman zaman telefonları ile 10 kişilik grubun fotoğraf ve videolarını çektikleri gözlemlendi.
33. Açıklamanın 12.09'da tamamlanmasının ardından Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın ellerindeki karanfillerden bazılarını Galatasaray Meydanı'nı kapatan ve açılmayan demir bariyerlerin üzerinden meydana attıkları görüldü. Sivil giyimli polis memurlarının bu anları da kamera ile kaydettikleri gözlemlendi.
34. Elinde kamera olan sivil giyimli bir polisin, bariyerlerin arkasından meydana atılan karanfillerin fotoğrafını çekmeye çalışan gazetecileri iki dakika boyunca kayıt altına aldığı gözlemlendi.

35. Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularının 12.13 itibariyle meydandan ayrılmaya başladıkları ve kendilerini takip eden polisler tarafından bir süre daha kayıt altına alındıkları gözlemlendi.
36. Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularının Galatasaray Meydanı'ndan ayrıldığı 12.13 itibariyle yalnızca Galatasaray Lisesi köşesindeki polis sayısının en az 60 olduğu görüldü.
37. Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın Galatasaray Meydanı'na karanfil bırakmaları ile sonlanan buluşmaları yaklaşık 14 dakika sürdü. İstiklal Caddesi üzerinde oluşturulan "güvenlik çemberleri" ile Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın buluşmalarının engellendiği ve kayıp yakınları ile hak savunucularının gözaltına alındıkları haftaların aksine bu 14 dakikalık süre içerisinde İstiklal Caddesi, Galatasaray Meydanı ve çevresinde hayatın olağan akışının, yaya-araç trafiğinin ve bölge esnafının çalışmasının olumsuz şekilde etkilenmediği gözlemlendi.

Toplantı sonrası ilişkin notlar:

38. Toplantının ardından görüşülen Cumartesi Anneleri/İnsanları ve İHD yöneticileri, [971. haftada](#) başlayan diyalogun devamı uyarınca Galatasaray Meydanı'na karanfillerini bırakabildiklerini aktardı.⁵

Hukuki durum:

Anayasa Mahkemesi (AYM), Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın 25 Ağustos 2018 tarihinde düzenlenen 700. hafta buluşmasının Beyoğlu Kaymakamlığı tarafından yasaklanmasının ve polisin sert müdahalesinin Anayasa'nın 34. maddesine garanti altına alınan "toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının" ihlali olduğuna dair iki ayrı karar verdi. AYM, o gün gözaltına alınanlar arasında bulunan Cumartesi İnsanları'ndan [Maside Ocak Kışlakçı](#)'nın başvurusunda oy çokluğuyla aldığı kararın "yeni ihlallerin önlenmesi için" Beyoğlu Kaymakamlığı ve Adalet Bakanlığı'na; 700. hafta buluşmasına katılan İHD İstanbul Şubesi Başkanı [Gülseren Yoleri](#)'nin başvurusunda oybirliği ile aldığı kararın ise Adalet Bakanlığı'na gönderilmesine karar verdi.

Polis müdahalesine dayanak olarak gösterilen yasaklama kararında 700. hafta buluşması için bildirim yapılmamış olması gerekçe olarak öne sürülmüştü. AYM, kararlarında toplantı ve gösterilere yönelik müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının ve orantılı olduğunun ispatının gerektiğine dikkat çekti. İdari makamların toplantı ve gösteri yürüyüşlerini otomatik olarak yasaklama yoluna gitmek yerine bu hakkın etkin kullanımını sağlamaya yönelik pozitif yükümlülükleri olduğunu hatırlatan AYM, Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın 1995 yılından bu yana barışçıl bir şekilde toplandıklarına dikkat çekerek idarenin bu etkinliğin yapılacağına ilişkin olarak önceden bilgisi olmadığını iddia edemeyeceğine kanaat getirdi. Buna ek olarak AYM, Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın

⁵ 8 Kasım 2023 tarihinde gerçekleştirilen TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu Toplantısı sırasında Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi (HEDEP) Urfa Milletvekili Dilan Kunt Ayan'ın İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya'ya Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın buluşmalarına yönelik haftalardır devam eden polis engellemelerini sorması üzerine Yerlikaya "Cumartesi Anneleri'nin yaşadığı mağduriyettir. En kısa zamanda sürede çözüm üreteceğiz. Bu hafta gördüğümüz gözaltı yapmadık," yanıtını verdi. (Kaynak: "[Ali Yerlikaya: Cumartesi Anneleri'nin yaşadığı mağduriyettir.](#)" *Gazete Duvar*, 08.11.2023.)

“gözetiminde kaybedilen yakınlarının bulunması ve kamuoyunda farkındalık yaratılması için oturma eylemi düzenlemek istemesinin demokratik bir toplumda saygı ile karşılanması gerektiği”ne hükmetti.

Cumartesi Anneleri/İnsanları, AYM'nin [Maside Ocak Kışlakçı](#) kararının ardından ilk kez 8 Nisan 2023 tarihindeki 941. hafta buluşması için Galatasaray Meydanı'na çıkmak istedi ve polis tarafından engellenerek gözetim altına alındı. O haftadan bu yana 13 Mayıs Cumartesi günü hariç her cumartesi, barışçıl buluşmalarını gerçekleştirmek için Galatasaray Meydanı'na çıkmaya çalışan Cumartesi Anneleri/İnsanları, 4 Kasım 2023 tarihine denk gelen 971. hafta buluşmasına kadar her hafta polis tarafından engellendi, işkence ve diğer kötü muameleye maruz bırakılarak gözetim altına alındı. 4 Kasım'daki buluşma sırasında da engellenerek kolluk kuvveti tarafından “güvenlik çemberi” içerisine alınan Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucuları fiili olarak yaklaşık 25 dakika “güvenlik çemberi” içinde tutulsa da önceki 29 haftanın aksine gözetim işlemi uygulanmadı.

Gözlemci kurumlar, AYM kararlarının uygulanma durumuna dair şu hususlara dikkat çeker:

Önceki yedi hafta olduğu gibi Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın 23 Aralık 2023 tarihinde gerçekleştirilen 978. hafta buluşmasına da polis tarafından müdahale edilmemiş, buluşma ve basın açıklaması bu şekilde engellenmemiştir. Ancak, 978. hafta buluşmasında Cumartesi Anneleri/İnsanları'na yönelik bir müdahale olmasa da aşağıda belirtilen sebeplerden ötürü AYM'nin [Maside Ocak Kışlakçı](#) ve [Gülseren Yoleri](#) kararlarının uygulandığını söylemek mümkün değildir.

- AYM⁶ ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM)⁷ içtihatlarına göre bir toplantının kısıtlanması kavramı, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılması öncesinde, sırasında ve sonrasında yapılan müdahaleleri kapsamaktadır. Bu bağlamda, Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın 978. hafta buluşmasının kolluk tarafından kısıtlandığı tespit edilmiştir. Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın yapmak istedikleri basın açıklaması sırasında gözetim altında tutuldukları gözlemlenmiştir. İHD İstanbul Şubesi'nin bulunduğu sokaktaki polis varlığı, Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularının İHD İstanbul Şubesi'nden Galatasaray Meydanı'na kadar takip edilmesi, Galatasaray Meydanı'ndaki basın açıklamasına katılabilecek kişi sayısının 10 olarak kısıtlanması, sayı kısıtına uyulup uyulmadığının toplantı süresince kontrol edilmesi ve açıklamanın birden fazla kamera ile kayıt altına alınması ve fotoğrafların çekilmesi bunun en önemli göstergelerindedir.
- Bilindiği gibi Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın Galatasaray Meydanı'ndaki buluşmaları, zorla kaybedilen yakınlarının akıbetini soran ve failerin tespit edilmesini talep eden bir basın açıklaması düzenlemekten ibarettir. Bu gözlem raporunda tespit edilen müdahale ve kısıtlamalar, AYM'nin de işaret ettiği gibi⁸ Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın zorla kaybedilen yakınlarının akıbetine ilişkin kamuoyunda farkındalık oluşturmaya yönelik çalışmalarını da olumsuz şekilde etkilemektedir. Dahası, bu tarz müdahale ve kısıtlamalar Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın AYM'nin

⁶ Bkz. Halkevleri Derneği, Başvuru. No: 2015/9174, 7/3/2019, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2015/9174>

⁷ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11. maddesine ilişkin Rehber*,

https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Guide_Art_11_TUR

⁸ Bkz. Maside Ocak Kışlakçı Kararı Para. 26 ve Gülseren Yoleri Kararı, par. 19.

de “saygı ile karşılanması” gerektiğini tespit ettiği faaliyetlerinin kriminalize edilmesi çabasının devamı niteliğindedir. Cumartesi Anneleri/İnsanları’na yönelik önceki haftalardaki engelleme ve müdahaleler ile birlikte düşünüldüğünde bu hafta gözlemlenen kısıtlamalar, kolluğun Cumartesi Anneleri/İnsanları’na yönelik müdahalelerinin farklılaşarak devam ettiğini göstermektedir.

- Bunlara ilaveten, İHD İstanbul Şubesi’nin bulunduğu sokaktaki polis varlığı, Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularının İHD İstanbul Şubesi’nden Galatasaray Meydanı’na kadar takip edilmesi, basın açıklamasına katılacak kişi sayısının sınırlandırılması ve açıklamanın kayıt altına alınması, fotoğraflanması gibi kolluk tarafından gerçekleştirilen kısıtlamalar, Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın ve insan hakları savunucularının toplanma özgürlüklerini kullanmaları üzerinde caydırıcı bir etki yaratabileceğini, bu caydırıcı etkinin de kendi başına toplanma özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğunu belirtmek gerekmektedir.⁹

Gözlemci kurumlar, Galatasaray Meydanı’ndaki buluşmalara yönelik soruşturmaların 25’inde “kovuşturmaya yer olmadığı” kararı verildiğini hatırlatır:

8 Nisan - 4 Kasım 2023 tarihleri arasında devam eden sistematik engellemelere ve gözaltı işlemlerine rağmen İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın buluşmalarına yönelik başlatılan soruşturmaların 25’inde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar (takipsizlik kararları) verildi.

- 941. (Karar tarihi: 22 Mayıs 2023), 942. (Karar tarihi: 16 Ekim 2023), 943. (Karar tarihi: 13 Temmuz 2023), [945.](#) (Karar tarihi: 30 Kasım 2023), [947.](#) (Karar tarihi: 30 Kasım 2023), [948.](#) (Karar tarihi: 19 Eylül 2023), [949.](#) (Karar tarihi: 19 Eylül 2023), [951.](#) (Karar tarihi: 30 Kasım 2023), [952.](#) (Karar tarihi: 19 Eylül 2023), [953.](#) (Karar tarihi: 27 Ekim 2023), [954.](#) (Karar tarihi: 19 Eylül 2023),¹⁰ [955.](#) (Karar tarihi: 30 Kasım 2023), [956.](#) (Karar tarihi: 30 Kasım 2023), [958.](#) (Karar tarihi: 30 Kasım 2023), [959.](#) (Karar tarihi: 27 Ekim 2023), [960.](#) (Karar tarihi: 12 Aralık 2023), [961.](#) (Karar tarihi: 12 Ekim 2023), [962.](#) (Karar tarihi: 25 Ekim 2023), [963.](#) (Karar tarihi: 30 Kasım 2023), [964.](#) (Karar tarihi: 30 Ekim 2023), [965.](#) (Karar tarihi: 25 Ekim 2023), [966.](#) (Karar tarihi: 29 Kasım 2023), [968.](#) (Karar tarihi: 12 Aralık 2023), [969.](#) (Karar tarihi: 12 Aralık 2023) ve [970.](#) (Karar tarihi: 18 Aralık 2023) hafta buluşmalarına yönelik başlatılan soruşturmalarda verilen takipsizlik kararları, Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın avukatlarına tebliğ edildi.
- Avukatlara tebliğ edilen takipsizlik kararları incelendiğinde kararların hiçbirisinde AYM’nin [Maside Ocak Kışlakçı](#) ve [Gülseren Yoleri](#) kararlarına bir atıfta bulunulmadığı görüldü. Savcılar, Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın kolluk tarafından engellenen buluşmalarında gözaltına alınan toplamda 552 kişi hakkında verdikleri takipsizlik kararlarına gerekçe olarak 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nun 32/1 maddesinde belirtilen suçun yasal unsurlarının oluşmamasını gerekçe gösterdiler.

⁹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 11. maddesine ilişkin Rehber, par. 74-75.

¹⁰ Gözaltı işlemleri sırasında polisin fiziksel şiddetine maruz kalan avukat Murat Çelik hakkında “görevi yaptırmamak için direnme” yönünden yürütülen soruşturmayı da aynı takipsizlik kararı ile sonlandıran savcı, müşteki polis memuru Ali Hıracı’nın iddia ettiği gibi yaralandığına dair herhangi bir görüntü kaydı olmadığını ve Murat Çelik’in gösterdiği direncin “pasif direnme” olarak değerlendirilebileceğini belirterek “görevi yaptırmamak için direnme” suçunun unsurlarının oluşmadığına karar verdi.

Gözlemci kurumlar, AYM kararlarını uygulamayan kolluk görevlileri hakkında yapılan suç duyurularında İstanbul Valiliği tarafından soruşturma izni verilmediğini hatırlatır:

Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın avukatları, AYM kararlarına rağmen Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın 8 Nisan - 4 Kasım 2023 tarihleri arasında Galatasaray Meydanı'nda buluşmalarını engelleyen kolluk görevlileri hakkında her hafta suç duyurusunda bulundu.

Avukatların, 29 hafta boyunca devam eden engelleme ve bu engellemelerin emrini veren, kanuna aykırı emri uygulayan ve bu sırada Cumartesi Anneleri/İnsanları ile onlara eşlik eden hak savunucularına yönelik işkence ve diğer kötü muamelede bulunan kolluk görevlileri hakkında "Toplanma ve gösteri yürüyüşü hakkı ile ifade özgürlüğünün anayasaya aykırı olarak engellenmesi suretiyle Görevi Kötüye Kullanma (TCK madde 257)", "Zor Kullanma Yetkisinde Sınırın Aşılması (TCK madde 256)", "Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma (TCK madde 109)" ve İşkence (TCK madde 94)" iddialarıyla yaptıkları suç duyurularının, bu rapor tarihi itibarıyla 14'ünde İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'nın, İstanbul Valiliği'nden soruşturma izni talep ettiği öğrenildi.

- Suç duyurularında "işkence" iddiası olmasına ve [4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun](#)'un 2. maddesinin ek fıkrası uyarınca bu suçun soruşturulması izne tabi olmamasına rağmen izin talep edilen 14 suç duyurusunda İstanbul Valisi Davut Gül, suç duyurusuna konu emniyet görevlileri hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'na soruşturma yürütmesi için izin verilmemesine karar verdi. Vali Gül ayrıca emniyet görevlileri hakkında disiplin soruşturması açılmasına gerek olmadığına kanaat getirdi ve dosyanın işlem den kaldırılmasına karar verdi. Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın avukatlarına tebliğ edilen kararlara göre Vali Gül, 943., 948., 949., 950., 951., 952., 954., 955., 956., 957., 958., 960., 961., ve 962. hafta buluşmalarını engelleyen ve Cumartesi Anneleri/İnsanları ile onlara eşlik eden hak savunucularına yönelik işkence ve diğer kötü muamelede bulunan kolluk görevlileri hakkında soruşturma yapılmasına izin vermedi.
- Avukatlara tebliğ edilen valilik kararları incelendiğinde [Emniyet Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanlığı Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği](#)'nin 62. maddesinde ve [Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkındaki Kanunun Uygulanması ile İlgili Olarak İçişleri Bakanlığınca Yürütülecek İşlemlere İlişkin İçişleri Bakanlığınca Yürütülecek İşlemlere İlişkin Yönerge](#)'nin 24. maddesinde hakkında inceleme yapılan kolluk görevlilerinin ifadelerinin alınmasının ön inceleme raporu için esas olduğu belirtilmesine rağmen valilik kararlarında alıntılanan raporlarda bu yönde bir işlem yapılmadığı görüldü.
- Alıntılanan ön inceleme raporlarında haklarında inceleme yapılan kolluk görevlilerinin topladığı evrak ve mülki idarenin yasaklama kararlarının esas alındığı tespit edildi. Örneğin 957. hafta buluşmasında Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularına işkence ve diğer kötü muamele uygulayan kolluk görevlileri hakkında yapılan suç duyurusunda soruşturma izni verilmemesi yönünde görüş bildirilen ön inceleme raporunda, İstiklal Caddesi üzerinde iki farklı "güvenlik çemberi" oluşturulduğu bilgisi dahi verilmeden kolluk görevlileri tarafından hazırlanan "yakalama tutanağı"ndan hareketle Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularının tek bir grup olarak gözaltına alındığı kabul edilerek "gruba üç defadan fazla olacak ve grubunun tamamının duyabileceği şekilde" anons yapıldığı iddia edildi. İlgili haftanın [gözlem raporunda](#), İstiklal Caddesi üzerinde iki farklı "güvenlik çemberi"

oluşturulduğu ve Galatasaray Lisesi önünde oluşturulan “güvenlik çemberi”nde ablukaya alınan Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularına herhangi bir “Dağılın” anonsu yapılmadığı kayıt altına alınmıştı. Ön inceleme raporunda barışçıl protestolara yönelik polis müdahalelerindeki tavırları ve birçok suç duyurusuna konu olan eylemleri ile kamuoyunda bilinen ve daha sonra Başakşehir İlçe Emniyet Müdürü olarak atanan polis amirinin, EMEP İstanbul Milletvekili İskender Bayhan’ın danışmanı Ekinsu Devrim Danış’ı işkenceyle tehdit ettiğine dair ifadesi de dikkate alınmadı.

- Özetle, ön inceleme raporlarında Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın buluşmalarının kanunsuz olduğu, müdahalelerin orantılı olduğu, her buluşma için yasada belirtildiği şekilde üç kez “Dağılın” anonsu yapıldığı ve imkan sağlanmasına rağmen Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularının dağılmamakta ısrar ettikleri, diğer bir ifadeyle 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nun 32/1 maddesinde belirtilen suçun unsurlarının olduğu, iddia edilerek soruşturma izni verilmemesi yönünde görüş bildirildi. Bu bağlamda gözlemci kurumlar, 950. hafta hariç olmak üzere aynı haftalara ilişkin savcılıklarca verilmiş takipsizlik kararlarının 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nun 32/1 maddesinde belirtilen suçun yasal unsurlarının oluşmadığı şeklinde gerekçelendirildiğine dikkat çeker.
- Ön inceleme raporlarının, beş farklı ikinci sınıf emniyet müdürü tarafından hazırlandığı görüldü. Sekiz haftaya ilişkin ön inceleme raporunun aynı emniyet müdürü tarafından hazırlandığı tespit edildi. 955. ve 961. hafta raporlarının ise birçok haftada Galatasaray Meydanı’nda bulunduğu tespit edilen ve 30 Eylül 2023 tarihindeki [966. hafta](#) buluşmasını engellemeye yönelik İstiklal Caddesi üzerinde oluşturulan “güvenlik çemberi” içerisinde Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularına uygulanan fiziksel şiddeti çember dışından izleyen polis amirleri arasında olduğu tespit edilen İkinci Bölge İlçelerden Sorumlu İl Emniyet Müdürü Yardımcısı tarafından hazırlandığı görüldü.
- Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın avukatlarının 948., 949., 950., 952., 954., ve 959. hafta buluşmalarını engelleyen, bu engellemelerin emrini veren, kanuna aykırı emri uygulayan ve bu sırada Cumartesi Anneleri/İnsanları ile onlara eşlik eden hak savunucularına yönelik işkence ve diğer kötü muamelede bulunan kolluk görevlileri hakkında ayrı ayrı yaptıkları suç duyurularının her bir hafta için olgular, engelleme ve müdahaleler ile şüpheliler farklı olmasına rağmen İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından birleştirildiği öğrenildi. Suç duyurularını birleştiren savcı, suç duyurusuna konu kolluk görevlileri hakkında soruşturma yürütmek için valilikten de toplu şekilde izin istedi. Vali Davut Gül, savcılığın talebini toplu şekilde reddetti.